

AARBØGER
FOR
NORDISK OLDKYNDIGHED
OG HISTORIE

ANNUAL OF THE ROYAL SOCIETY OF NORTHERN ANTIQUARIES

2007

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFTELSKAB
KØBENHAVN 2010

© 2010 Det Kgl. Nordiske Oldskriftselskab
Frederiksholms Kanal 12
DK-1220 København K.

ISBN 978-87-87483-14-8
ISSN 0084-585X

Redaktion: Poul Otto Nielsen (ansv.) og Ulla Lund Hansen
Grafisk tilrettelæggelse og billedbehandling: Jan Holme Andersen

Udgivet med støtte fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Grunddesign, prepress og tryk: Narayana Press, Gylling
Skrift: Minion
Papir: 130 g Chorus Satin

Omslag: Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring
nedsat ved forordning af Kong Christian VII den 22. maj 1807
Medlemmer i perioden 1807-1816, fra toppen mod højre:
Kommissionens formand A.W. Hauch, F. Münter,
kommissionens sekretær R. Nyerup, P.J. Monrad,
W.H.F. Abrahamson, B. Thorlacius, E. Vargas Bedemar,
E.C. Werlauff, og L.S. Vedel Simonsen

*Alle manuskripter sendes til vurdering hos to anonyme referees,
inden de accepteres til trykning*

All papers are subject to anonymous peer refereeing

*Vor einer möglichen Publikation werden alle Manuskripte
zwei anonymen Referenten zur Begutachtung vorgelegt*

Salg til ikke-medlemmer i kommission hos:
Herm. H. J. Lynge & Søn
Internationalt antikvariat
Silkegade 11
DK-1113 København K.
www.lynge.com
herman@lynge.com

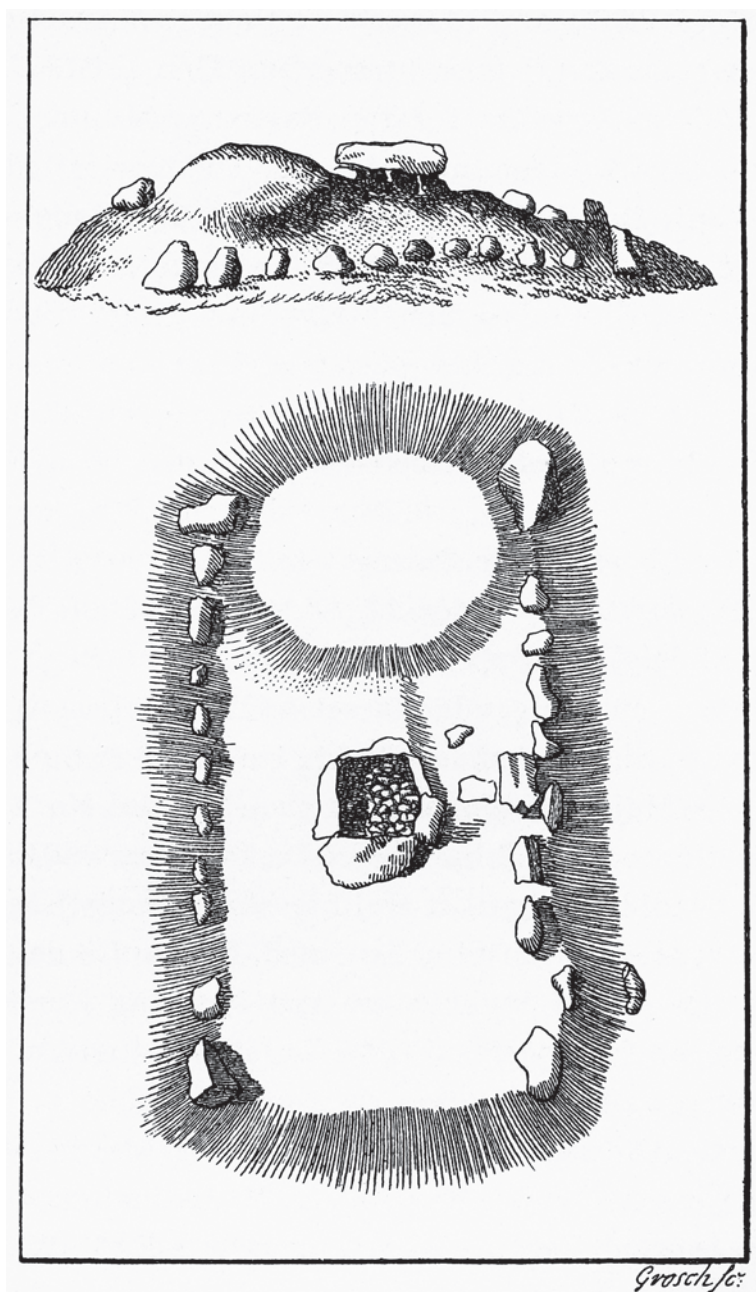
Salg med rabat til medlemmer direkte fra Selskabet
– se bagest i bogen

Oldsagskommissionens tidlige år

forudsætninger og
internationale forbindelser

NATIONALMUSEETS 200 ÅRS JUBILÆUMSSYMPOSIUM
24.-25. MAJ 2007

ARRANGERET AF NATIONALMUSEET OG WORMIANUM
I SAMARBEJDE MED KULTURARVSSTYRELSEN

Kong Hildetands høj. Frontispice til F. Münters bog fra 1806 »Lejre i Sjælland i Begyndelsen af det Nittende Aarhundrede«, der var medvirkende til oprettelsen af Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring i 1807.

The barrow of King Hildetand in Lejre on Zealand. Frontispiece in F. Münters book of 1806 that took part in the establishment of the Royal Commission for the Preservation of Antiquities in 1807.

»I som raver i blinde«

Arkæologer og antikvarer set af danske romantiske digtere 1802-20

Af FLEMMING LUNDGREEN-NIELSEN

Abstract: Omkring grundlæggelsen af Nationalmuseet i 1807 havde de unge danske romantiske digtere et negativt billede af nordiske oldforskere som åndløse registratorer og pedantiske samlere. Det belægges i gennemgange af udvalgte tekster fra 1802 op til ca. 1820, skrevet af Oehlenschläger, Staffeldt, Grundtvig og Ingemann; en tilsvarende karakteristik af tællende, vejende og målende naturforskere hentes i ungdomsdigte af Carsten Hauch. Digerne tiltrækkes af altomfattende anelser og fantasifulde visioner og foragter den mængde af tilsyneladende ligegyldige detaljer, som forskerne bygger på. Guldalderens modsætning mellem digtere og forskere opretholdes århundredet ud, og de moderne naturalister 1871 ff. koncentrerer sig om nutid og hverdag og savner interesse for nordisk oldtid og arkæologiske fund. Den inspirerende alliance mellem skønlitteraturen og forskningen, der bag om romantikken havde hersket i det 16., 17. og 18. århundrede, genoprettes dog i det 20. århundrede med navne som Johs. V. Jensen, Martin A. Hansen og Ebbe Kløvedal Reich.

De unge digtere af den danske romantiks to første generationer har et uhjerteligt forhold til arkæologer, antikvitetssamlere og historieskrivere. Nogle af de tekster, der ellers normalt læses for den romantiske forkyndelses skyld, kan fremdrages for det reelle eller indbildte fjendebillede af de lærde, som de også indeholder.

Oehlenschläger

Adam Oehlenschläger (1779-1850) tegner i sit berømte programdigt »Guldhornene« fra debutbogen *Digte* et negativt portræt af forskerne (Oehlenschläger 1803, 75-82). De studerer »gamle Böger« (historiske skrifter) og fremdrager af »oplukte Höie« (arkæologiske udgravninger) genstande som sværd, skjolde

og runesten, der kan udstilles for »et mat nysgjerrigt Öie« (museumsgæsten, som i stedet burde have et klart kenderblik). Men forskerne »raver i blinde«, og deres metodiske søgen og sammenstimling resulterer blot i undersøgelse af muld. Digtet hylder derpå de to ulærde og naturnære unge, en hendansende kvinde og en pløjende mand, der med et århundredes mellemrum fandt de to guldhorn (1639 og 1734) på marken ved Gallehus. De repræsenterer anakronistisk romantikkens forestilling om det visionære og anelsesfulde geni, der skuer mere end ser og således mobiliserer fortidens helteånder (»de forklarede Höie« eller »Gamle«) til at komme ned fra deres himmel. Og hvis ikke guldhornene, der som bekendt blev stjålet fra Det Kongelige Kunstkammer i maj 1802, var blevet museumsstykker, men havde fået moderne kultisk funktion som kristne alterkalke, kunne de

være bevaret. Den her unævnte tyv personificerer med sin omsmeltning af hornene for guldets skyld samtidens materialistiske og åndløse vurdering.

I samme bog begynder sommernatsdramaet »Sanct Hansaften-Spil« med en dobbelt prolog, fremsagt ved »en gammel Gravhöi, der staaer ved Veien« (Oehlenschläger 1803, 215). En klog sølvhåret vandringsmand inspireres af den til en ægte romantisk monolog om liv og varme i naturen over for døden i den lave jordhøj med den kolde askeurne. Gubben følges af sin modtype, den komisk-kluntede maskefigur Harlekin, som kommer »styrtende op ad Höien og er færdig [dvs. lige ved] at snuble« og derfor udbryder (ibid., 219):

De Gravhöie skulde Fanden flytte!
De staae her og giör ikke den mindste Nytte.
Gnider sit Been.
Det er en Levning af Barbariet;
jeg troer jeg skal klage for Politiet.

Senere på Dyrehavsbakken fremviser perspektivkassemanden billedet af et lignende monument (ibid., 283):

See midt paa Marken staaer en Höi.
Paa Höien staaer en Runesteen,
derunder hvile gamle Been.
Den Höi staaer der fra Arilds Tid,
nu plöies den med megen Flid
tilgrunde, af sin Eiermand,
at den kan blive Agerland.
Alt ofte har han prøvet paa
de store Stene bort at faae,
fordi de fyldte op hans Jord,
men denne var ham altfor stor.

De bevidst primitive vers og rim udtrykker irritationen i en nutid uden sans for oldtidens ånd. Alvorligere tager Oehlenschläger i eget navn i 1823 »Høiens Bautasteen« i strofe 2 af »Der er et yndigt Land« (Oehlenschläger 1823, 76).

Perspektivkassemanden har også et portræt af Saxo på repertoire. Han sidder ved midnatstid med et svagt flammende lys i »et gothisk Kammer« – tillægsordet betyder »ældgammelt«, studiecellen var jo omkring 1185 snarere romansk. På hans store arbejdsbord ligger

Pergamenter af Alder graae,
gamle Skiolde med Skriver paa,
Træebark med halvdslukte Ciffer,
Stene med Runer og Hieroglypher.

Disse studieobjekter får dog først liv, da Saxo gennem vinduet i den tykke mur »stirrer ud i den vide Natur« og i månens blege skin »skuer dybt i Naturens Höie«, glemmer nutiden og griber pennen for til fremtidig inspiration at skrive de adspredte tekster (»Sange«) sammen til »et gothisk Epos, som lever og handler« (Oehlenschläger 1803, 282 f.). Digterisk anelse er væsentligere end konkrete forskningsresultater. Faktisk er karakteristikken i overensstemmelse med tendensen i det 20. århundredes forskning til at opvurdere Saxo som en bevidst komponerende digter.

I den ret mislykkede komedie »Freias Alter« fra Oehlenschlägers *Poetiske Skrifter*, I, 1805, finder den forelskede unge Vilhelm »en Lund, i Midten et stort fiirkantet Alter af mosbegroede Kampestene«, og i egenskab af billedhuggerlev kan han forsyne en af stenene med antiqva-bogstaverne (ikke runer!) F. R. E. I. A., hvorpå han sminker monumentet: »Nu lidt Jord i Udhugningen, at det kan see brav gammelt ud. – Dette Muld, mine gode Bogstaver! skal sætte eder en atten, nitten hundrede Aar tilbage i Tiden. See saa! hvor ærværdigt det ikke staaer der.« (Oehlenschläger 1805a, 3, 5). En bifigur, den fæisk dumme bondekarl Jacob, der ikke duer til fornuftigt arbejde, sættes af medlidenhed til at opgrave »Urner og Steenknive og saadan noget Skrabsammen« til sin herres naturaliekabinet og har for nyligt fremdraget en trøsket portstolpe fra en hedensk gravhøj i en ellemose. Den slæber han stolt rundt med i en

sæk på sin nakke, forvisset om, at det er en værdifuld mumie (ibid., 28 ff., 53 f.). Rekvisterne fra arkæologien er i den komiske genre svindel.¹

I læsedramaet »Aladdin« fra samme værks bind II lægger Oehlenschläger i hovedskurken Nouredin afstand til dennes »fyrgetyve lange Aars / Utrættede, vedholdne, strænge Flid / I Midnatsstunden«, fordi hans forsker er stræben efter magt og sanselig nydelse og ikke efter indsigt, og hans omgivelser er temmelig skumle: »Et stort Værelse, oplyst af en døsig Lampe. Rundtomkring paa Væggene hænge alleslags underlige Instrumenter. Adskillige Boghylder paa den ene Side.« (Oehlenschläger 1805b, 35 f.). Beskrivelsen er måske inspireret af Fausts studiekammer i Goethes *Faust. Ein Fragment*, trykt i 1790, og af Henrich Steffens' logi på Frederiksberg i sommeren 1802, »en underlig gammel Sal, med sælsomt malede Paneler; Jacob Böhmes Aurora laae opslaaet paa Bordet«, samt af brødrene H.C. og A.S. Ørstedes værelser på Elers Kollegium i Store Kannekestræde, hvor Oehlenschläger 1797 ff. lærte deres respektindgydende studiemiljø at kende (Oehlenschläger 1830, 123, 68 f.).

Oehlenschläger blev aldrig, trods den senere professorkarriere, nogen lærd eller systematisk åndsarbejder. Medvirkende til hans despekt for oldforskere kan være hans bekendtskab fra december 1801 med en kuriøs original af arten, Martin Friedrich Arendt (1773-1823) fra Altona. Han bar sædvanligvis smudsige vandstøvler, havde langt gult hår til hofterne og var med sin interesse for runer og gravsten en levende genganger fra oldtiden, »kun de henmuldne Levninger, kun de halv, eller aldeles forsvundne, Sprogs dunkle Sagn elskede han« (Oehlenschläger 1830, 118). Han var klog nok til i 1806 at afvise læsning af den formentlige indskrift på det Runamo-monument, Saxos fortale til *Gesta Danorum* melder om (Kjær 1994, 127). Arendt færdedes hjemmefantastisk – til fods – i hele Europa fra Finmarken til Venezia og indkvarterede sig gerne hos herremænd og præster, af hvem han lod sig beværte som en æressag uden at takke med andet

end grovheder og uforskammetheder. Hans frakkelommer bugnede af manuskripter, og når de blev for tunge, deponerede han dem i en stenhøj eller en gammel ruin. Oehlenschläger lærte i 1804 lidt islandsk grammatik af ham. De to mødtes igen i Paris 1808, hvor de blev uvenner, fordi Arendt hånede den danske regering, ved Oehlenschlägers afrejse fra byen 18. juli 1808 skrev Arendt en strofe af *Hávamál* i hans stambog (Petersen & Preisz 1947, 350). Oehlenschläger så sidste gang et glimt af ham i Firenze i september 1809, men undgik ham – noget maliciøst noterer han, at Arendt nogle år senere blev fundet død i en grøft »med Lommerne fulde af Manuskripter, som man ikke kunde bruge til noget« (Oehlenschläger 1831, 84 f., 157).

Oehlenschlägers læremester i romantik, Henrich Steffens (1773-1845), beskæftiger sig i sine 9 epokegørende foredrag fra 1802, trykt 1803 som *Indledning til filosofiske Forelæsninger*, hverken med arkæologi eller nordisk oldforskning. En beskrivelse af romantisk »Ahnelse« i 2. forelæsning rummer en enkelt sammenligning: »Ved den vaagne Kiæmper af deres Grave, Guder og Gudinder vandre om iblandt os« (Steffens 1803, 34). Og Oehlenschlägers rival, A.W. Schack Staffeldt (1769-1826), har heller ikke arkæologisk tematik i sine to romantiske samlinger, *Digte*, 1804, og *Nye Digte*, 1808. I digtet »Forfædrene«, fra den første, foretrækker han at udpensle oldforskerens modbillede i en indfølelse »Yngling«. Scenen er en ensom hede med drager hvilende på guldskatte (jf. Sigurd-kvadene i *Den Ældre Edda* og *Völsungesaga*) og en borg med kirke, begge er nu ruiner, kryptens kister sammenfaldne. Den harpespillende ungersvend besøger ofte stedet for ved »Phantasie« og »Sværmerie« at leve sig ind i lokalsagnet, der bevarer, hvad der er svundet materielt (Schack Staffeldt 1804, 306):

Forskiønnet stiger
Det frem igien
I Sagnets Riger
Hos Sangeren.

Bygningernes rester er magisk styret af hans toner
(Schack Staffeldt 1804, 307):

De skilte Steene
Bevæge sig,
Som om foreene
De vilde sig.

De døde kommer op af kisterne og samles om ham,
men ved daggry forsvinder alt.

N.F.S. Grundtvig

De nordiske myters og sagns bedste og varmeste kender i romantikken er Nikolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872). Fra sit 21. år arbejdede han seriøst med nordisk mytologi som en verden kun overleveret i ruiner, og han stillede gang på gang sig selv og samtiden spørgsmålet: Hvordan skal vi behandle oldnorden i forskning og digtning?

I den litterære afhandling »Lidet om Sangene i Edda« fra tidsskriftet *Ny Minerva*, 1806, skitserede Grundtvig – efter en hvas præsentation af kritikeren Jens Møllers matte, halvt moderniserende gendigtning samme år og sted af eddakvadet om Skirners færd (*Skírnisfær*) – flere muligheder for poetisk genoptagelse. Den første er »at udfylde den gamle Skyggeridsning til et Heelt« (Jens Møllers moderne måde), den anden at tilsætte »af samme Malm, hvad Tidens Haand udslettede« (historisk supplering af stoffet i arkaiserende stil), den tredje at lade »den dybe Sands [dvs. mening], der skiuler sig bag Digtet, træde tydeligere frem« (Grundtvigs egen foretrukne metode for nutidslæsere) (Grundtvig 1806, 120).

I afhandlingen »Om Asalæren«, trykt sammesteds i 1807, rekonstruerer Grundtvig i vældig inspiration – nede fra herregården Egeløkke på Langeland og således uden adgang til kildeskrifter og faglitteratur i København – helheden i den nordiske mytologi: »Asalæren er en omstyrtet Bygning, og kun enkelte Støtter [dvs. søjler] finde vi, meere el-

ler mindre hele, i Gruset. Vi have Ret til at ordne det Hele efter dem, men længe maa vi prøve, før vi med Sikkerhed kunne bestemme det giensidige Forhold, og anvise Alt sin rigtige Plads.« (Grundtvig 1807b, 207). Der synes at være tale om en konstant empirisk afprøvende subjektivisme. Om sine lærde forgængere siger Grundtvig: »Have de ikke leedt, Skandinaviens Herlige, uden at finde noget Heelt, fordi de vilde, at Brudstykkerne skulde sammensætte sig selv, skøndt Tidens Storme omkastede Bygningen, og blandede hine i en betydningsløs Dyng? Vilde de ikke have fundet, dersom de havde vovet at omfatte Dyngen med alle dens, som det syntes, ueensartede Stoffe, og bevaret det Heles Indtryk?« (Grundtvig 1807b, 218). I et da utrykt manuskript, »Om gamle Nords skrevne Mindesmærker«, kalder han sit eget forskerliv »delt mellem Beskuelse af det Hele og Gransken i det Enkelte« (Lundgreen-Nielsen 1980, 213).

Et selvbekendende digt, måske bevidst skrevet som sidestykke til Oehlenschlägers »Guldhornene«, trykkes i avisen *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* 27. september 1808 (Grundtvig 1808a). Grundtvig og hans daværende medromantiker og nyerhvervede ven, Christian Molbech, havde været på en udflugt den 26. august fra Sorø over bakkelandet ved Tystrup Sø og gennem den højtidelige skov til stendyssen ved Gunderslevholm (fig. 1). Molbech havde offentliggjort et rejsebrev på prosa om turen i avisen den 24. september, hvorpå Grundtvig med det samme må have skrevet sit korrigerende digt. Det optages siden i hans retrospektive digtsamling *Kvædinger*, 1815, med en tilføjet kommentar om, at »hin udvortes Vandring til Offerlunden« måtte »af sig selv blive et Billede paa min indvortes Granskning efter de gamle Mythers Sammenhæng og Betydning« (Grundtvig 1815, 37 f.). Titlen »Gunderslev Skov« giver allerede i førstetrykket Grundtvig ret i denne tolkning, for skønt digtet drives af længsel efter at finde monumentet i den tilgroede skov og slutter med, at det løfter sig for de to vandringsmænd, hedder det altså ikke »Kæmpehøien ved Gunder-

Fig. 1. Stendyssen i Gunderslevholm Skov. Molbech og Grundtvig blev så betaget af synet i skoven, at det med deres hjælp lykkedes at få fredet stendyssen allerede i 1809. At fredningen lykkedes, skyldtes dog også, at justitsråd C. Neergaard til Gunderslevholm, der ejede skoven, så med sympati på ideen. Dermed blev 'Grundtvigdyssen' et af de først fredede fortidsminder i Danmark. Radering af A.P. Madsen 1862.

The dolmen in Gunderslevholm Forest. Impressed by its appearance, Molbech and Grundtvig recommended that the dolmen should be scheduled as a monument, and this was done as early as 1809. The success of the protection was also due to the positive attitude of the owner, Counsellor C. Neergaard of Gunderslevholm. The 'Grundtvig dolmen' thus became one of the first scheduled monuments in Denmark. Etching by A.P. Madsen 1862.

slev« eller »Asernes Alter«. Vejen ad hvilken og det stemningsskift, den oparbejder hos digtets jeg, er temaet. Digtet bliver dermed en art miniudgave af Jens Baggesens selvbiografiske rejsebog *Labyrinten*, 1792-1793, som Grundtvig havde læst i august 1804. For modsat Oehlenschlägers »Guldhornene« med historisk konstaterende og poetisk påstående tredjepersonsfortælling er »Gunderslev Skov« skrevet i jeg-form. Molbech er kun med i teksten som en noget passiv statist, der skal skyndes på og opfordres til handling: han skal liste, bemærke en lille bæk, dristigt mase på og følge med uden at standse. Det underforstås således, at han faktisk opfører sig modsat: tramper løs i det åbne, ikke ser detaljerne om sig og helst vil opgive færdens i tykningen. Den kirkegårdsagtige stemning lige før digtets vendepunkt er litterært netop en dæmpet elegi i en indslumret

skovidyl, hvor det males virkningsfuldt med i-, y- og s-lyde, at vanddråberne i den forhen vældige elv i dag flyder stille (Grundtvig 1808a, 81):

Nu de i Dalen hentrille
Saa stille,
Stenen de kysse,
Paa den de tysse,
Hvidskende dysse
Guderne end i en dybere Søvn.

Grundtvig synes tilbageskuende fra 1815, at digtet er noget af det mest velklingende, han har skrevet.

I Molbechs artikel beskrives Gunderslev-monumentet videnskabeligt tørt og pedantisk med præcis opmåling af dets elementer og deres forhold til hinanden² – og kun 2½ af de 8 spalter i avisen handler om dyssen. Grundtvigs digt vælder over i et åndeligt gennembrud, da stenenes konturer viser sig mellem egegrenene. De sikre spor er forsvundet i skovens mørke, men det engagerede digterøje får nu øje på det formentlige offeralter og iler, iler med flyvende skridt for at kaste sig ned »Og prise de hensovne Guder« (Grundtvig 1808a, 81). Digtet slutter med denne hensigtserklæring, ikke med den reelle handling. Men gennemført ville selv denne kun være en hyldelse til hjemlig helligdom og et varsel om senere kristendom, for aserne er netop »hensovne«, afgået ved døden. Grundtvig beherskes af en blanding af skælvende, dirrende »Lyst« og »hellige Andagt«, altså lidenskabelig orgasme og from religiøsitet. Teksten bygger også på en modsætning mellem »at stirre« som en »fast og nøie« (viljesbetonet) fiksering af et objekts overflade og »at skue« som en indtrængen i genstandens indre, der kun virkeliggøres, når man slipper sine følelser helt løs med »faldende Taare«.³ Optakten til den lykkelige slutning betegnes som »Underlig« (dvs. vidunderlig). Også i Oehlenschlägers *Aladdin* er »sælsomt«, »mystisk« og »Under« nøgleord i de indlagte filosofiske digte. Den åndelige bevægelse kan dog forstyrres ved selv de letteste materielle ytringer som lyden af ord og pustet fra

åndedræt. Desværre har Grundtvig ved sin afstandtagende kommentar til optrykket i 1815 vildledt læserne ved at understrege, at han da overhovedet ikke kunne finde på at knæle for aserne, så formuleringen var ligefrem »Daarekistesnak« – og dette tilbagetog er siden blevet accepteret også i Grundtvig-forskningen. Men digtet har aldrig handlet om at genopvække asalæren og forny kulten for dens guddomme, lige så lidt som Oehlenschlägers »Guldhornene« gør det. Det drejer sig om at erkende, at både guldhornene og stenaltret var hellige for vore forfædre og derfor skal respekteres. Som Martin A. Hansen efter sine egne besøg ved langdyssen formulerer det om Grundtvig: »Det vigtigste er hans oplevelse, der er et overrumplende gensyn. Han ser noget. Et værk hvor en stor stum idé er gemt, kan nok fordre en modtagelighed og en spændvidde som hans, for at just det elementære skal blive forstaaet. Hvad andre tanker Grundtvig har gjort sig om dyssen har været mangelfulde og forkerte, tidstypiske. Det ene dur, det indleder en moderne forstaaelse. At han fatter stedets religiøse natur. Det er saa! Her har det hellige været.« (Hansen 1952, 34).

Grundtvigs ungdomsstudier i oldnorden munder ud i håndbogen *Nordens Mytologi*, 1808, den første, der udpeger en samlet handlingsgang i myterne, navnlig ud fra eddakvadet Vølvens spådom (*Völuspá*). Tilegnelsesdigtet til justitsråd C. Pram – som forfatter til eposet *Stærkodder. Et Digt i femten Sange*, 1785, var han en af Grundtvigs forgængere – vidner om den nye anskuelsesmåde (Grundtvig 1808b, 244-245). Grundtvig hævder at være inspireret af lyde i den susende nattevind, mens »De Høilærde fandt, at hver Tone fra Norden / Var raa og barbarisk og sværmerisk vild«, og deres horisont er begrænset, fordi deres blik »nedstirrer som naglet til Jorden«. Grundtvig provokerer med sine dristige syner: »Nu ryst kun dit Hoved Du høilærde Flok!« Om sin praksis bruger han i stedet for det tidligere billede af en antik tempelruin mere nordisk en runesten overleveret i adskilte dele: »De splittede Stykker jeg samlede kun, / Og Hedenolds

Skjalde har Runerne skaaret, / Jeg renser kun *Mosset* fra Trækkenes Bund«. Lidt senere kommer hans program: »Jeg stræbde at beskue *Edda* ved sit *eget* Lys« (Grundtvig 1808b, 251). Undervejs indlægger Grundtvig noter, hvor han udfordrer de »Høilærte«, der kalder ham sværmer, fordi han ikke kan dele deres kulde og fornuftigt blive med fødderne på jorden; han råder dem til at holde sig væk fra Hedenold og glæde sig ved »deres gamle Traad« (dvs. traditionelle trasken efter hinanden) (Grundtvig 1808b, 256, note ***; 260 med note ***; 261).

Grundtvig var dog ikke totalt afvisende eller blind over for arkæologien. Som 23-årig offentliggjorde han i *Ny Minerva* for marts 1807 et højstemt indlæg »Om Videnskabelighed og dens Fremme«, blandt andet med en række konkrete forslag til en ændret indretning af Københavns Universitet. De kan, om de realiseres, stifte en evig fred mellem Merkurs sønner (erhvervslivet) og Apollo (videnskaber og kunstarter), som endog vil påvirke det brede folk på landet: »Ei vil Bonden glemme sin Ploug, men vel, fuld af Ærefrygt, byde den standse ved Fædrenes Gravhøie. Disse Bautastene skulle stande som Skytsguder midt i hans Vange, ei mere sprænges ved de sorte Konster, Loke lærte Mennesket, ligesom for at trodse Bulderet af Akathors luende Vogn; ei mere henkastes mellem vanhellige Brødre til forgængeligt Hegn.« (Grundtvig 1807a, 194).

I april 1809 indskrev Grundtvig et digt i historikeren L.S. Vedel Simonsens stambog, da denne forlod København for at tilbringe resten af sit liv på sit fynske gods Elvedgaard som privatlærd. Vedel Simonsen havde i 1806 genopdaget den majestætiske Glavendrup-sten og ladet den grave fri for derpå at kopiere dens runeindskrift. Grundtvigs hilsen minder om, at Vedel Simonsen baner sig vej til gamle Nord ved Sagas ledende hånd (historiske kilder), mens Grundtvig »med Galder« (dvs. trolldom, i overført betydning: digtning) vil genopmane guderne og spørge dem om livet i Nord; begge nærer de en tro på, at deres valgte vej fører til målet (Grundtvig 1809a, str. 5).

Den 7. oktober 1809 ytrer Grundtvig sig om det nationale museum, der tegnede sig efter nedsættelsen af den Kongelige Oldsagskommission 22. maj 1807. Der sker i avisen *Nyeste Skilderi af København* i det aldrig i helhed optrykte bidrag »Et Par Ord om vore Oldtids Minder«. E.C. Werlauff havde i 1808 foreslået, at gravhøje kunne sløjfes af grundejerne, når de var udgravet og gennemforsket (Jensen 1992, 37). Det vender Grundtvig sig imod. Vreden over gravhøjen hos Oehlenschlägers Harlekin danner et ironisk motto, hvorefter samtiden bestemmes som præget af »Egennyttens, vor aandige Naturs Skræppe og Nelde (...) Tidens Landfarsot [dvs. epidemi]«. Højene bør, skriver Grundtvig, bevares, hvis man ikke skal tage skyggen (forskning) for mere end legemet (den autentiske genstand)⁴, thi »hine Mindesmærkers eiendommelige Værd for os, bestaar deri, at de som balsamerede Kæmper skænke os et Blik tilbage i de svundne Tider og tale kraftelig om vore gamle Fædres Liv og vældige Idrætter, men er det saa, da vorder det og klart, at det maa være os om dem, ei om deres Skygger at gøre.« (Grundtvig 1809b, sp. 1663). Ingen sagnhøj, intet tingsted eller blotsted bør nedlægges, ingen høj i ringe, intet sogn totalt blottes for oldtidsminder – i det mindste bør sognepræsten bevare højene på sin jord. »Alle de Høie, der saaledes fredlystes, burde ei udgraves, med mindre mærkelige [dvs. bemærkelsesværdige] Sagn lode formode, at noget Synderligt laa skjult deri, thi et sandt Raseri maa det nævnes, at omstyrte de fagreste Høie, der kun urørte have deres fulde Betydning, for at sammenskrabe smuldrende Lerpotter og afslebne Stene, hvis *Mængde* Intet lærer os.« (Grundtvig 1809b, sp. 1664). Runesten bør ikke flyttes heller, »thi de Stene, hvorpaa Intet staar, undtagen at Bue reiste dem over Asbjørn, have kun Betydning som mælende Oldtidsminder paa den Høi, hvor de sattes.« Grundtvig mener, at alle hidtil udyrkede høje bør tilhøre kongen, og slutter med en direkte bøn til Oldsagskommissionen: »Nutids Mænd« savner »Øre til at høre, hvad de

fremfarne Tider mæle gennem deres Minder«, men forhåbentlig vil »Slægtens Øie og Øre atter engang oplades«, og da ve os, om vi dæmpede lyden, om-tågede skikkelserne og ikke efterlignede græker-nes og romernes gravkult. I antikken var gravene nemlig »Folkets Helligdomme, trindt hvilke de i Fredens Dage leirede sig og drukke med Andagt de Hensovnes Minni [dvs. egentlig: mindebæger, overført: skål], trindt hvilke de i Feide kæmpede som Løver, og vilde ei leve, at se dem vanhelligede af Fjendens Banner.« (Grundtvig 1809b, sp. 1665). Stilens retoriske patos vidner om Grundtvigs varme for denne sag. En bog fra året før, L. Engelstofts *Tanker om Nationalopdragelsen*, 1808, registrerer sprog, historie, musik, statsforfatning, gymnastik, militærvæsen, national- og mindefester, ritual for optagelse af unge i borgersamfundet, skuespilopførelser, billedkunst, sørgehøjtideligheder og mindedage som redskaber til ophjælpning af nationalfølelse, men omtaler ikke museer som interessante på dansk grund⁵, vel fordi Det Kongelige Kunstkammer var globalt og tværfagligt indrettet snarere end nationalt.

Oldsagskommissionen fik indtil videre hjemsted i universitetsbiblioteksetagen over Trinitatis kirke, med indgang fra Rundetårn. Grundtvig strejfer beliggenheden, da han i sit omfattende kirkehistoriske digt *Roskilde-Riim*, oplæst i oktober 1812 ved et landemøde i Roskilde og trykt i udvidet og ændret form i 1814, skal forestille sig et passende minde om Christian IV. Efter at have nævnt Frederiksborg Slot, Kolberg Heide, Skanderborg Sø, Rosenborg og Regensen slutter han med Rundetårn. At det og kirken har overlevet det britiske bombardement i september 1807, mens Frue Kirkes spir måtte bukke sig i sorte muld, får Grundtvig til at afveje forholdet mellem tro og videnskab. Rundetårn var jo både indgangen til lærde bogstudier og platform for astrologiske observationer og således modsat nabotårnet til andet end svimlende pynt. Grundtvig priser i sin tiltale tårnet for de med det solidt funderede videnskaber:

Men naar Fødderne staa visse
Paa din faste brede Isse,
Da kan Øie, da kan Tanke
Frit i Himmelrummet vanke,
Synerne sig ei forvirre,
Rolig kan til Jord Man stirre,

Hvortil under taget kommer »Bøgerne i tætte Hyl-der«, og kirken kan endda få »billig [dvs. berettiget, rimelig] Leie« for også her at huse »Steen og Urner«, altså oldsager (Grundtvig 1814, 501-502).⁶

I løbet af året 1815 sker der – som følge af manglende respons fra den danske offentlighed – en ændring i Grundtvigs holdning til de hjemlige myter. Han beslutter at udlægge dem friere som enkeltcifre i et gammelnordisk billedsprog og ikke kun som led i én sammenhængende fortælling. Det præger fra da af også hans egen brug af dem i sin lyrik. Håndbogen i dette bliver *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*, 1832, der på titelbladet helt misvisende anføres som 2. udgave af hans første fra 1808, hvor det i realiteten er en ganske anden og større fremstilling.

I 1817 vender Grundtvig – mens han sidder isoleret i sit tilrøgede studerekammer og med kongelig og privat støtte fordanser Saxo, Snorre og Beowulf – tilbage til museumstanken i afhandlingen »Et Par Ord om Oldgrandskning«, trykt i hans tidsskrift *Danne-Virke*, III. Han prioriterer stadig *skjaldesyn* over den upoetiske *forskerflid*, men vil argumentere for begges berettigelse:

»Nødvendig maa selv den mest betænksomme Skjald lee eller skiænde, naar man vil fange Fugle som Fluere, naar man leder om Oldtidens Aand med Hakke og Spade og vil behandle Historiens Gravkamre som Høienes; men han skal indsee, at ingen historisk Levning er ubetydelig, at et enkelt Ord og en mosgroet Sten maaskee kan foranledige et Syn, der er mere værd end hans, eller tjene forunderlig til at stadfæste, rense og fuldende det. Dette giælder da om nordisk, som om al Oldgranskning; samle, og saavidt mueligt, for Alles Øine udstille, skal man

alle Fortidens Levninger; hvor det skeer med Iver, vil nok findes Øine med aandigt Kiæde-Syn; paa Indvendinger skal man kun ikke spare for Øinenes Skyld; thi due de noget, da skiærpe de Synet, og due de ikke, da vække de Latter; men for Tidens Skyld skulde man ingen Indvending gjøre, uden som Fuldmægtig for virkelige Oldsager, og for Sagens Skyld ligesaalidt indbilde sig, at et Syn, der ei løser Alt, løser Intet, som at det der løser meget, maa, naar man kun vender og dreier med Flid, løse Alt.« (Grundtvig 1817, 521 f.).

Her får Grundtvig taget brodden af Oehlen-schlägers karakteristik i »Guldhornene« af lærdes og museumsgæsters matte nysgerrige øjne. Selv vandrer Grundtvig i oldtiden »uden anden Føring end Stavene, som Fædrene række os op af deres Grave, uden andre Glas-Øine [dvs. briller] end dem, hvorpaa Oldtidens Aand selv har malet sit Billede«. Oehlen-schläger var den første til at kaste blik på oldtidens ånd, men Grundtvig den første til at udspejle dens land »med Bogen i Haand.« (Grundtvig 1817, 523). Og han giver en anvisning på videre forskning:

»Hvem der tænker at vinde Noget ved Sammenligning mellem Nordens, Persiens og Indiens Oldsagn, uden først at have fattet hine i deres Aand og eiendommelige Forbindelse og disse i deres, han griber i Luften. Hvem der ikke anseer de islandske Sagn om Oldtids Begivenheder for ligesaa usikre og blandede som Saxos⁷, hvem der vil trække Sagnene paa Læst, uden at kunne bevise, den er skaaret af Historien selv og udfylder dem ganske, han spilder sin Tid, og det gjør enhver, som i andet end Fjeder-Hammen [dvs. poesien, det vingede ord] vil, uden Pas, paategnet ved alle Sagas Færgestæder, reise til Asgard, eller selv til Leire og Alfheim.« (Grundtvig 1817, 524).

Poesi skal stadig være den ledende kraft, men Grundtvig indser, at nøgtern og kritisk empiri også er påkrævet. Skjalden må derfor ikke »vække Ringagt for, eller Leede til noget Arbeide, hvorved Ovnen bygges«, som hans syner skal smeltes eller lutres i (Grundtvig 1817, 521). En passende fredstraktat.

I en fragmentarisk og utrykt *Indbydelse til Præ-numeration paa Nordens Historie* fra ca. 1824 beder Grundtvig selvvironiserende »alle Danske Læsere bestandig godt at regne Hælvten fra, naar ordenlig grundlærde Folk og jeg tale Ondt om hverandre, thi i dette Stykke er virkelig Ingen af os at troe meer end høist paa det Halve«. Grundtvig er autodidakt eller frimester og går gerne alene tværs over markerne, mens de ansatte lærde vandrer på den slagne landevej med afmålte skridt i hinandens spor. Men, er det Grundtvigs pointe, ingen af parterne kan undværes i sand videnskabelighed. Var der intet lav, blev alting fuseri, og var der ingen frimestre, blev »det lærde Væsen« et dødt og stillestående håndværk; var der »ingen fast Stok af lærde Folk«, ville enhver erobring gå tabt og alt åndeligt stå enkelt og komme og forsvinde som nordlys, men var der ingen spejdere og frimestre, ville man falde i søvn i fæstningerne, blive ved alt det gamle, snakke hinanden efter munden og forgå i »lutter Pedanterie, Formaliteter og Guarnisons-Tieneste.« (Grundtvig 1824, 6-8).

Denne forsonende erklæring er imidlertid ikke Grundtvigs sidste ytring om emnet. I *Nordens Mythologi*, 1832, indfletter han en gemytlig eller halvironisk bemærkning om, at guden Frejs sværd måtte ligge på »vores Konst-Kammer, eller paa Runde-Taarn«, hvis ellers det er sandt, at den danske kong Rodgar i sin tid fik det af gotehelten Bjovulf – det sidste er hans egen nye »dristige Formodning« (Grundtvig 1832, 552), men hjemles ikke i det angelsaksiske kvad (jf. Grundtvig 1817, 244; Grundtvig 1820, 150-153, Haarder 1984, 95-96).

I 1834 døde Sjællands biskop P.E. Müller, 58 år gammel, og han blev bisat på Grundtvigs 51-års fødselsdag, 8. september. Grundtvig, der havde lært ham at kende som en sympatisk universitetslærer i teologi og løbende læst hans sobre og solide afhandlinger om Nordens oldtid, skrev et mindedigt på 350 verslinjer over ham. Han mente, at den afdøde havde været den eneste i samtiden, der ud over ham selv fordybede sig i de fortidsminder, som bedst vidnede om fædrenes ånd. Digtet afbrydes, fordi

Grundtvig ikke magter at bekæmpe sin depression over dødsfaldet: nogle gentagende ledsætninger konkluderer aldrig i en hovedsætning. Han finder teksten frem igen til sit tidsskrift *Danskeren* for 16. juni 1849, hvor den trykkes i stadig ufuldført form under titlen »Nordens Guld«. Den tilknyttes dog en »Efterskrift« på 84 nyskrevne verslinjer, der dementerer pessimismen fra 1834 under henvisning til danske soldaters genfødsel af nordisk kæpe-ånd i Treårskrigen (jf. Lundgreen-Nielsen 2008b, s. 237-250). Tre uger senere bevidnedes dette faktisk i sejren ved Fredericia 6. juli.

I 1834-parten nævnes to momenter, som får Grundtvig til at se sort på dansk oldforsknings fremtid. Det ene er samtidens herskende lærde videnskab, der gør alle myter til »Hjerne-Spind« eller meteorologiske fænomener som »Damp« og identificerer »Aand« med »Vind« (Grundtvig 1849, 363). Dette sigter navnlig til den islandske fødte professor Finnur Magnússons værk *Eddalæren og dens Oprindelse*, I-IV, 1824-1826, der også udførligt opererer med atomistiske sammenligninger af nordisk, indisk og persisk gudelære.

Det andet er samtidens udbredte mangel på interesse for de åndelige værdier i det gamle Norden. Ungdommen ænser dem slet ikke, og for »Skarerne« (flertallet) er de kun »en livløs Tone« (Grundtvig 1849, 363). Grundtvig frygter, at Frigga, der som Odins hustru er dronning af Asgård og den sande moder til alle dannekvinder og til Nordens ånd, ligger for døden, og at få vil føle ægte sorg ved hendes bortgang. »Giøgleriet« (blændværk, åndløs overfladiskhed) har dermed vundet, og desværre er det moderne museumsvesen en del heraf. Henvendt til den døende erklærer Grundtvig (ibid., 363-364):

Stillet ud det blev til Skue
Baade Guldets, du os gav,
Og hvad under Steen og Tue
Fundet blev i Kæmpe-Grav,
Blanket op af rige Frænder,
Dannet om med Konstner-Hu,

Sat i Lys med snilde Hænder,
Staaer udstillet det endnu;
Men kun Glimmer og ei Guldets
Veies op med [dvs. regnes for; fremkalder]
Øiens-Lyst.

Hans bitre morale lyder, at en sådan udstillings-teknik er lige så forgæves som at ville narre sultne spædbørn med kun skyggen af et moderbryst. Den aktuelle anledning til udfaldet kan være, at C.J. Thomsen i 1833 havde genåbnet oldssagssamlingen for offentligheden i lokaler på C.F. Hansens splinternye Christiansborg Slot, i en rummeligere og lysere opstilling end på Trinitatis-etagen, med monrer, glasskabe og reparerede effekter (Jensen 1992, 106-116, jf. 395, note 124 om restaurering).

Grundtvig skitserer en bedre løsning, nemlig at han selv bærer alt det danske oldtidsguld til en klippehule i Dovre, hvor det kan gemmes til en kommende tid, der værdsætter dets betydning. Hvad han konkret mener med en overførsel til Norge, er uklart. Passagen svarer litterært til en episode fra Beowulfskvadet, som citeres allerførst i digtet fra hans egen oversættelse (Grundtvig 1820, 197-200): en sidste overlevende hedensk kæmpe skjulte engang sine døde kampfællers kæreste ejendele (bægre, hjelme, brynjer, harper) i en grube og døde derpå selv, men en rænkefuld og ond Nidhøg-drage overtog den ubevogtede skat. Grundtvig afviser en gentagelse af dette: »Ei skal ved min Haand det Blanke / Vorde stadselig udbredt« (Grundtvig 1849, 365), altså lagt frem, så dragen nemt kan afhente det. En sådan hule ville desuden skændigt blive en »Jette-Stue« (et gravkammer), hvor guldets aldrig mere skal »omstralet lue« i morgenrøden (ibid., 365-366). Grundtvigs stemning over for museer og deres besøgende svarer atter til Oehlenschlägers som digter i 1802 (og endnu som universitetsrektor i 1832, jf. Jensen 1992, 107).

Til slut skal det nævnes, at da Finnur Magnússon i 1841 i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab fik udgivet sin ulykkelige afhandling med en sug-

gereret læsning af den indskrift på Runamo-sletten, som ved en kyndigere efterprøvelse viste sig at være et naturfænomen (jf. Kjær 1994 og Kjems 2006), skal Grundtvig mundtligt stadig være gået ind for ægt-heden af hans transskription.⁸ I sine forelæsninger over græsk og nordisk mytologi fra november 1843 til januar 1844, udgivet under titlen *Brage-Snak* midt i september 1844, behandler han det formodede runedigt som en reel historisk indskrift: »histovre, paa den anden Side Øresund, i Bleking er der en Klippe, som hedder Runemo, og som der endnu staaer Runer paa om det forfærdelige Slag, hvori den sidste gamle Skjoldung, Harald Hildetán, faldt.« (Grundtvig 1844, 645). Det pågældende foredrag er holdt som det sidste inden jul den 20. december 1843. Den unge J.J.A. Worsaaes hvasse piece i november 1844 imod Magnússons læsning kommenterer Grundtvig aldrig på tryk. I sin skolebog *Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen*, 1847 (dvs. ca. 19. december 1846), skriver han, at sagnet om Hildetán foruden fra Saxo har været kendt blandt islænderne, »og det er den virkelige Hildetánske Runeskrift, om hvis Skygge⁹ paa Runamo det ei er værdt at trættes.« (Grundtvig 1847, 270). Han anser ikke debatten mellem Magnússon og Worsaae for relevant.

Når Grundtvig er den af romantikerne, som helst vil have de lærde med i behandlingen af den hedske oldtid, kan det skyldes, at han sprogligt har været nærmere på kilderne end de andre digtere. Det er en selvfølge, at han tilegnede sig latin i sin skoletid og fortsatte med sproget som teologisk student. Men det var et særsyn, at han beherskede det gamle islandske sprog. Det havde han lært sig selv at læse i Udby præstegård ved på ni sommeruger i 1804 at pløje sig igennem henved 1200 tryksider i kvart, 140 spalter tekst i oktav og (mindst) 42 spalter i folio. Da han hverken havde nogen indfødt lærer eller nogen islandsk ordbog i nærheden, skrev han selv i hånden en større alfabetisk ordnet glosesamling ved hjælp af latinske paralleloversættelser i nogle af de bøger, han fandt i faderens bibliotek eller skaffede sig fra København (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 117-141). I

sommeren 1815 foranledigede G.J. Thorkelins udgave af det angelsaksiske Beowulfskvad – den første trykte udgave overhovedet – ham til at lære sig selv også dette sprog (Toldberg 1946, 118-124), hvad der lettedes af hans kendskab til oldislandsk. I 1820 kunne han udsende *Beowulf* på dansk, mere som romantisk farvet gendigtning end som strikt oversættelse, men med korrektion af en række af de fejl, udgiveren havde begået både i trykket af grundteksten og i sin latinske oversættelse. Grundtvig var en eminent sprogkunstner og filolog.

Ingemann og H.C. Andersen

B.S. Ingemann (1789-1862) er meget mindre forsker og mere romantiker end Grundtvig. I hans sidestykke til Oehlenschlägers universalromantiske *Aladdin*, eposet *De sorte Riddere*, 1814, repræsenterer dværgtrolde Pystrich – vist afledt af græsk *pyr*, ild – med sin udnyttelse af kundskab en ugudelighed eller rent ud sagt »den forfængelige Grublersands« (Ingemann 1814, 30). I romanen *De Underjordiske*, 1817, der foregår på Bornholm på den sorte pests tid i det 14. århundrede, er den dæmoniske eneboer og forsker Ulfson en ugudelig ateist, som søger at trænge ind i naturens hemmeligheder for at åbne vej til frihedens og sandhedens verden – han straffes til sidst med at få sit hoved kløvet af kæmper Eisten (Ingemann 1817). Endelig afviser Ingemann så vel i det dramatiske eventyr *Reinald Underbarnet*, 1816, som i den gotiske fortælling »Sphinxen« fra *Eventyr og Fortællinger*, 1820, magtstræb ved hjælp af forstandskundskaber til fordel for en ren og from tro på Gud. Romanskikkelser som Kullemanden i *Valdemar Seier*, 1826, og Thrænd Fisilier i *Kong Erik og de Fredløse*, 1833, bekræfter Ingemanns afstandtagen fra forskere. Da han i 1840 skulle skrive i to indbydelsesskrifter til det lærde Sorø Akademi, hvor han var dansk lærer, underkastede han videnskabeligt analyserbare fænomener en poetisk behandling, nemlig henholdsvis stjernehimlen og skyinventaret (det sid-

ste efter den britiske forsker Luke Howards empiriske skydannelseslære, trykt 1812-1820). På begge områder øjnede Ingemann tvekampe mellem demoner og verdensånder, hvis navne han henter i antik og i norrøn mytologi, hos Moses, Homer og Ossian og i middelalderlig kristen mystik og djævelære. Begge skrifters prosa brydes af lange indlagte digte. Ingemann forsonede sig ikke med rationel videnskabelighed og deraf afledt teknik. Selv damptoget fra hovedstaden til Sorø forudså Ingemann med væmmelse ville blive en usmagelig fredsforstyrrelse (brev af 15. september 1853, S. Grundtvig 1882, 318). Den fornemmelse deltes ikke af hans yngre ven H.C. Andersen (1805-1875), der beundrede tog og telegraf og fablede om flyvning og radioudsendelser – men dog i eventyrene i reglen prioriterede natur over videnskab (nattergalen versus den kunstige fugl, satiren over spillemesteren, etc.). Markantest i *Sneedronningen*, 1845, hvor de genstridige brikker i forstandens is-puslespil må ordne sig i det befriende nøgleord »Evigheden« i kraft af lille Gerdas fromme følelse og glædesråd.

Carsten Hauch

Den norskfødte Carsten Hauch (1790-1872) kan være et sidste eksempel på romantikkens holdning til empirisk videnskabelighed. Selvom Hauch blev naturvidenskabelig doktor i 1821 på en latinsk afhandling om de højere dyrs bevægelsesorganer, nærrede han i sin ungdom den nu traditionelle skepsis over for sikker materialistisk videnskabelighed. Hvad enten det drejer sig om arkæologi og historie eller om naturforskning, når romantiske digtere til samme resultat.

Et par af Hauchs ungdomsdigte i Molbechs tidskrift *Athene* kan illustrere dette. I bind III fra 1814 bringes det aldrig optrykte digt »Forskeren«, der i en fodnote til titlen identificeres som »et Brudstykke af et større Heelt, af en af Naturen omfattende og forbindende Idee« og som sådant et »ei uigienntænkt Forsøg« (Molbech 1814, 253). Teksten, der er

i jeg-form og ulige lange verslinjer med enderim, beskriver mere forskerens stræben end hans ønskelige egenskaber. Et vagt forbillede kan være Goethes Faust, der opgiver at udgranske altets gåde ud fra de verdslige universiteters fakultetsfag og hengiver sig til magi (Mephisto, Jordånden, heksen i køkkenet). Hauch lægger ud med en betragtning af de lærde (ibid., 254):

Jeg vandred' til Jordens Vise.
Ak! Gud bevare hver Ungdomsbarm,
Der svulmer varm,
Fra den Kost, hvormed de ham bespise.
Jeg søgte Kierner, man bød mig Skal,
Figurer og Tal.
Ord blev mig givet
Og Død for Livet,
Man satte mig ind i et Fangebuur.
Jeg søgte den herlige vilde Natur,
Man viste mig kun et optrukket Uhr.

Det sidste er et yndlingsbillede hos deisterne fra midten af det 18. århundrede, fx brugt i C. B. Tullins prisdigt »Om Skabningens Ypperlighed« fra 1764 (Tullin 1764, 10). Hauchs faglige vejledere farer vild ved at søge fra himlens bue til studerecellen for at neddæmpe den hellige lue og »Samle Skeletter, / Classificere i Cabinetter«. Over for denne cartesianske mekanicisme med følgende sorteresyge stiller han sine gentagne befrielseshandlinger, »Jeg Fængslet brød, / Fra Liiglugt og Død / Jeg flygtede ud i min Moders Skiød« (dvs. naturen) (Molbech 1814, 254). Fragmentet ender uafklaret i en naturfilosofisk stilet lovprisning af naturens principielle tvekønnethed, symboliseret i det altomfavnende, kvindeligt kønsbestemte blide vand og de opadstræbende, mandligt kønsbestemte hårde bjerge. Disse elementer flammer i blåt og rødt som »Tvende luende Kræfter«. Tiltrækningen mellem mand og kvinde er universel og kan paralleliseres med stjernernes veje i deres »dunkle Ætherbane« (ibid., 259). Digterens oplevelse af at gennemskue og trænge under overfla-

derne minder om Grundtvigs i Gunderslev Skov. Ligesom Molbech-skikkelsen der og arkæologerne i »Guldhornene« kommer hos Hauch videnskabens fornuftigt arbejdende repræsentanter til kort.

Det andet digt, »De stridige Veie«, trykkes i bind V fra 1815 og er i noget kantede elegiske disticha (alternerende hexa- og pentametre uden enderim). Digtets jeg er angrebet af den unges evige vaklen i valg mellem det sikre og det anede. Hauch lancerer billedet af en sømand, der snart foretrækker havet med dets ukontrollable og livsfarlige spil (fantasi, anelse), snart fristes af det faste land (empiri med sikker, men begrænset kundskab). Jeg'et gruer ved videnskabens bjerg (Molbech 1815, 510 f.):

Skal jeg, rædsomme Field! der trodsende
kneiser i Stormen,
Skal jeg, stolte Forstand! holde dig rolige fast?
Stenet er du og kold, forladt af de smilende
Blomster,
Selv af det Grønne forladt, ak! af det venlige
Haab.
Skal jeg følge den Vei, du mig viser, der bugter
sig langsomt,
Farlig for uvante Fod, kun giennem Klipper
og Steen?
Solen kæmper omsonst, og sender paa Skraa
sine Pile,
Stedse glide de mat ned fra din sneeklædte
Barm¹⁰.
Mange følge din Vei dog, flygtende Havet
og Stormen;
Snart da din rædsomme Frost knuger dem
Barmen med Iis.
Øiet tvinger du streng, at vende med Forsken
til Jord sig,
At ei den skærende Steen saare skal uvante
Fod.
Haard er vel Stenen og fast, ei svigter den
iisklædte Vei let,
Vigende troløs bort under den Vandrendes
Fied.

Jeg'et vil dog umiddelbart hellere svæve ud over havet, hvor »Bølgernes glinsende Net vandrer uendelig fort« og fjernt ude i horisonten »Nærmer sig Himlen med Lyst, voxende med den i Eet« (Molbech 1815, 511). Forstandsforskerne, der vandrer i deres golde, men trygge landskaber, advarer imod fantasien troløse bølger som imod forførerisk dræbende havfruesang (ibid., 512):

Ja, om du seiled' i tusinde Aar, og atter i
tusind',
Aldrig du stiller din Lyst, aldrig din Snekke
dog naaer
Did, hvor den himmelske Ring sig bøier mod
Vandenes Flade,
Did, hvor den hvilende Bro fører til
Stiernerne op.

Jeg'et vakler: »Halvt jeg troede dem kun, halvt end med Tvivlen i Barm«. Det udløser et ræsonnement hos ham over kald og medfødt evne: hvis en yngling er skabt til sømand, bider advarsler imod havets farer (talløse skær, rædsomme udyr, gærende bølgesvælg) ikke på ham. Han bringes ikke til at gyse, og hvert skibbrud på havet, han redder sig fra med sit liv, får ham blot dristigt til at bære sig snildere ad næste gang. Valget, den unge skal træffe, kan være fatalt og ødelægge resten af hans liv (Molbech 1815, 513 f.):

Sandelig ilde bestedt er en Yngling, naar
Hiertet i Barmen
Higer i tvivlsomme Slag ud paa den ukiendte
Sø!
Flyer han det troløse Svælg end, og vælger
den stenede Klippe,
Jager han Drømmene bort, der ham med Tant
kun bedrog,
Smægter tilsidst han dog mat, og stønnende
fiernet fra Havet,
Midt i den goldeste Ørk efter en Kilde
omsonst,

Efter den henrundne Ungdom, da Kysten laae
nær for hans Øie,
Og da de hoppende Væld giøglende fløi ham
forbi.

Valget var et éngangsfænomen og kan ikke gøres om. Forstandens sikkerhed bringer ham ingen lykke, og han burde have rettet sig efter det kald, han inderst inde aner er sit.

Afsluttende – og noget forbløffende og forvirrende – sammenlignes den etablerede og anerkendte forskning med den oldnordiske overgud Odin (Molbech 1815, 515):

Stolte Forstand! ja meget du ligner den
selsomme Gud, der
Engang hersked i Nord, styrende Heltenes
Daad.
Dyrt, Kortsynede! vist du betalte dit Herskab
i Støvet,
Gav den himmelske Kraft hen for den jordiske
Kløgt.
Klart, Eenøiede! skuer du ud over Tiden, dog
over
Ygdrasils vældige Træ [dvs. jordelivet]
mægter du ikke at see.
Men, Phantasie! du vandrer i Nat, og spreder
dit Lys, liig
Stiernen, der, talende, taus, staaer bag den
halvbrudte Sky.
Let over Jordlivet hen du springer med luftige
Fied, og
Breder for undrende Blik, dristig, en bedre
Natur.

Fantasiens magt er dog tvivlsom, forræderisk som lygtemænd, der lumsk leder vandrere ud i mosen, dens resultater påhæfter Hauch ordene »Taaget«, »zittrende«, »dækket af Slør«, »Skiælvende«, »mat med et usikkert Lys« (Molbech 1815, 514). Ifølge de hedenske skjalde købte Odin sig visdom og forstand ved at pantsætte sit ene øje – fantasiens – i

Mimers brønd, hvor det indhylles i tåger fra de evigt rindende blinkende blå strømme, med et deprimerende facit i digtets slutlinje: »Kun giennem natlige Sky skimtes det Herlige fiernt« (ibid., 515). Heller ikke dette digt er afklaret¹¹.

Perspektivering

Da Oldsagskommissionen blev nedsat i 1807 og Nationalmuseet dermed reelt grundlagt, kunne projektet ikke hente megen sympati hos de toneangivende romantiske digtere. De oplevede verden i lyset af magiske aladdinslamper, begav sig ned i pludseligt oplukte underjordiske huler eller flagrede op til farverige himmelsyner. Dunkelt anede konturer i den jordiske historie og natur var mere inspirerende end en tilsyneladende åndløs registrering af døde genstande. Romantikernes nedvurdering af lærdom og videnskabelighed synes i moderne øjne ikke berettiget. Men den er unægtelig en vigtig del af det miljø, det nye museumsarbejde skulle finde sin plads i.

I sig selv er der en ældgammel litterær tradition for at se skævt til forskere. I anonyme folkesagn og -eventyr er den lærde med videbegær og kundskabstørst regelmæssigt en person af den sorte skole, der udøver sort magi, grænsende til det rent ud djævelske. Kristeligt betragtet var kundskabens træ jo fatalt for alle mennesker. Dr. Faust sælger – ifølge den tyske folkebog (1587, på dansk året efter), Thomas Marlowes engelske tragedie (ca. 1588) og Goethes tyske hovedværk (1790; 1808; 1832) – sin sjæl for at få kundskab og magt og for at nyde sanselig vellyst. I antikken bragte Pandoras æske ulykker til hele verden som et resultat af ubehersket nysgerighed, og Psyche mistede sin Amor, da hun ville se denne sin natlige elsker (Rubow 1944, 219 f.).

Ældre danske humanister som Anders Sørensen Vedel (1542-1616), C.C. Lyschander (1558-1624), Ole Worm (1588-1654) og Peder Syv (1631-1702) havde ingen vanskeligheder ved på samme tid at være ak-

tive historikere, arkæologer, digtere og litteraturkritikere. De virkede med kongelig støtte, var med til at lære danskerne at føle sig stolte af deres fortid og anerkendtes herfor ud over de lærdes cirkler. I den rebelske oplysningstids første halve århundrede kommer der en udbredt fornemmelse af, at nutiden er bedre end alle tidligere perioder. Ludvig Holberg (1684-1754) havde et negativt forhold til oldsager og oldtidssagn. Han fandt det komisk at rode i en mødding efter knækkede knappenåle og andet af lignende værdi (*Epistel* 194, 1750, jf. Hermansen 1941, 39 ff.) og skal have hånet den berømte islandske filolog Árni Magnússon for at sidde hjemme og gnave på gamle skindpjalter (de islandske håndskrifter) (Magnusen 1813, 190). Den svenske polyhistor Olof Rudbecks værk *Atlantica*, 1679-1702, var for Holberg et skræmmende eksempel på moderne oldforskning (jf. hans parodi i *Epistel* 193, 1750), unægtelig langt hen ad vejen med rette. Det har ikke generet akademikeren Holberg, at typefiguren den lærde pedant fra den italienske *commedia dell'arte* kunne indgå i hans lokalkøbenhavnske komedier (fx i *Jacob von Tyboe* som den skimlede magister Stygotius med Regensens studenter bag sig).

Umiddelbart efter Holbergs død skifter signalerne. Den nordiske oldtid bliver takket være nye kildeudgaver, oversættelser og litteraturhistoriske afhandlinger en modesag for digtere, og den europæisk berømte F.G. Klopstocks ophold i København og Nordsjælland 1750-1771 virkede i samme retning – fx på Johannes Ewald (1743-1781). Historikeren P.F. Suhm skrev ikke alene en håndbog i nordisk gudelære (1771) og en 14-bindes *Historie af Danmark* (udgivet 1782-1828), men var også manden bag en håndfuld meget læste prosafortællinger med oldnordisk stof (fx *Sigrid*, 1772, *Signe og Habor*, 1777, og *Alfsol*, 1783). Da Ewalds heroiske syngespil *Balders Død* fra 1775 skulle spilles i en pragtopsætning i 1779, indhentede Det Kongelige Teater allehånde råd om kostumer og dekorationer fra hovedstadens lærde på Universitetet og Kunstakademiet. Disse effekter kom igen til gavn ved to senere forestillinger med

oldtidsemne, i 1785 Birgitte Boyes heroiske skuespil fra 1781, *Gorm den Gamle*, og i 1790 et festspil af C. Pram til fejring af kronprins Frederiks hjemkomst med sin brud, *Frode og Fingal* (med en af Suhm autoriseret kombination af Saxo og Ossian) (Krogh 1932, 253-278). Det bliver standard at skrive i regien, at en kongesal er indrettet efter gotisk smag, og at musik udføres efter de tiders skik, tidernes kostume, etc. – hvorved ansvaret for det historisk korrekte forskydes fra dramatikerne til teatrets ansatte.

En ny og anderledes epoke indvarsles midt i 1790'erne med Schack Staffeldt. I hans forfatterskab prioriteres ånd over materie, fantasi over realiteter, jorden og de almindelige menneskelige sanser bliver nyplatonisk regnet for et fængsel, døden hilses som en befrielse, tilbagevenden til en ukristent forstået evighed bliver målet. Synet på kunstneren ændres, så denne ikke mere er kongens, kirkens og samfundets nyttige tjener og opdrager, men et fænomen, der hæver sig over den materielle og borgerlige verden. Med rødder i Shaftesburys, Edward Youngs, J.G. Herders og Immanuel Kants skrifter fastslår romantikerne, at geniet er et højdepunkt af natur, og den dannelse, de lærde har, er en pauver erstatning for manglende naturgaver. I 1767 havde Johs. Ewald i sin sidste latinske disputats på Valkendorfs Kollegium argumenteret for, at poeter fødes og ikke gøres, men at *gode* poeter gøres og ikke fødes. Heroverfor ser Steffens, Oehlenschläger og Baggesen en principiel modsætning mellem geni og talent – ganske vist ud fra eksempler, de ikke kan enes om.

Hele det 19. århundrede med den romantisklitterære guldalder og Det moderne Gennembrud er uinteresseret i nordisk arkæologi og systematisk oldforskning i snævrere forstand. V. Galeottis ballet *Lagertha*, opført 1801 med succes som den første med oldnordisk emne, fortsætter dog teatertraditionen for samarbejde med de lærde. Den er omstøbt fra et dramatisk forsøg af C. Pram, trykt 1789, til et pantomimisk sørgespil blandet med nyskrevne sange af Pram til musik af Claus Schall (Krogh 1951, 430-436). Regnar Lodbrog, det mandlige hoved-

parti, dansedes af Antoine Bournonville, og dennes søn August fortsatte senere i romantikken linjen med den farverige ballet *Thrymskviden* over ed-dakvadet, tilsat en Ragnaroksslutning (fra *Völuspá*), opført 1868.

Romantikens latterlige eller magtsyge eller ligefrem dæmonisk onde forskerfigur kommer med op i det 20. århundrede. Johannes V. Jensens Zacharias i *Kongens Fald*, 1900-1901, og Evanston alias dr. Cancer i Amerika-romanerne *Madame D'Ora* og *Hjulet*, 1904-1905, er vidnesbyrd om det. Endnu i Peter Høegs bestseller *Frøken Smillas fornemmelse for sne* fra 1992 er det et naturbarn (fra Grønland – og tilmed en kvinde), som bekæmper de kyniske forskere, der er gået i kapitalistiske pengemænds sold omkring udnyttelse af en magisk sten i en underjordisk hule. De står for den vestlige naturvidenskabs beregnende manipulation, drevet af nedrigt pengebegær (Høeg 1992, 429), og døden i ishavsnaturen er deres fortjente løn.

Men ellers giver i det 20. århundrede navnlig tekniske fremskridt og opfindelser erfaringsvidenskabernes status igen. Nye generationer af digtere vender sig bort fra både romantikkens fantastier og det moderne gennembruds hverdagsrealisme og får ved at kombinere arkæologiske vidnesbyrd med antropologi, psykologi og naturvidenskab videre horisonter. Johannes V. Jensen (1873-1950) er fra og med *Bræen*, 1908, det først publicerede bind af 6-bindsværket *Den lange Rejse* (med en samlet endelig udgave i 2 bind 1938), førende i at om- og nytolke europæisk ånds- og samfundsliv fra istid over oldtid og middelalder til Columbus. Han inddrager gerne fundgenstande som fx Gundestrup-karret (*Cimbrernes Tog*, 1922) og vikingeskibe (*Skibet*, 1912) og aktiviteter som øksetilvirkning, opfindelse af hjul og vogn eller beherskelse af ild (*Bræen*, *Det tabte Land*, *Norne-Gæst*, sidstnævnte begge i 1919). Fra 1917 deltog han i drøftelsen af planerne til en nyordning af Nationalmuseet (J.V. Jensen 1917). Romanen *Frejas Rok* af hans gode ven Thøger Larsen (1875-1928) udkom lige efter dennes død som

kun 53-årig, men var planlagt allerede i 1898, altså før Johannes V. Jensens opus. Både kristendom og nordisk asatro ville Thøger Larsen føre tilbage til fortolkninger af naturfænomener (vulkanudbrud, oversvømmelser, jordskælv). Og Johs. V. Jensens elev og beundrer Martin A. Hansen (1909-1955) skrev i 1952 den store åndfulde, både litterært og arkæologisk funderede studie over religionsskiftet i Norden, *Orm og Tyr*, inspireret blandt andet af Grundtvigs Gunderslevholm-digt. Konkret inddrages foruden dyssen Tollund-manden, Hjortespringbåden og våbenfund, alt skildret på baggrund af minutiøse studier i forskningen (Krejsager 1996). Mens Johs. V. Jensen kaldte vikingetiden en ungdom og en lømmelalder, anså Martin A. Hansen den dog for en udlevet forfalds- og dødstid. Hans på én gang historiske og nutidige tolkninger af åndsliv og natur fortsattes i øvrigt i to bøger om rejser i Norden, *Kringen*. *Billeder fra øvre Gudbrandsdal*, 1953, og *Rejse paa Island*, 1954. En nyere elev af både Johs. V. Jensen og Martin A. Hansen tilsat nogle stænk Ingemann og Karen Blixen er Ebbe Kløvedal Reich (1940-2005) med romanen om danskhedens oprindelse, *Fæ og frænde*, 1977, hvor Tollund-manden og Borremose-fæstningen indgår i handlingen sammen med folkevandringer og asalæren.

Den kontakt mellem digtere og forskere, som romantikernes store – alt for store? – selvbevidsthed afbrød, er således etableret på ny. Det 19. århundredes reducerende enten/eller er endnu en gang afløst af et frugtbart både/og.

Noter

1. I komedien *En Spurv i Tranedans*, 1846, udnytter J.C. Hostrup en aktuel drøftelse af et mosefund, der af sprog- og litteraturhistorikeren N.M. Petersen var blevet identificeret som dronning Gunhild, gift med den norske Erik Blodøkse, hvad der med held blev modsagt og gendrevet af J.J.A. Worsaae 1841-1842 (Adamsen 2006, 106).
2. Molbechs rolle som uengageret betragter er faktisk foregrebet til advarsel i J.S. Sneedorffs humanistisk

- vægtede opsats »En Drøm om *Forfatternes Land*«, oprindeligt trykt i tidsskriftet *Den patriotiske Tilskuer*, No. 191, 15. november 1762. De indfødte på denne ø er »et Slags Philosopher af Naturen; der er kuns lidt, som rører dem; de bekymre sig ikke om den skønneste Egn, uden for at afmaale, hvor mange Fødder den har i Qvadrat; den prægtigste Bygning er i deres Øine ikke andet end en Figur af saa mange Alen i Høiden og Bredden, og naar de i skønne Ansigter eller Konststykker have fundet Forholdslinierne imellem Næsens Længde og Mundens Bredde, er alt det øvrige dem ligegyldigt.« (Sneedorff 1762, 428). Satiren rammer de samfundsnyttige naturvidenskaber af matematisk præg. Molbech var i øvrigt forståeligt nok utilfreds med Grundtvigs fremstilling af sig i »Gunderslev Skov« og havde også oplevet mere ved monumentet, end han gav udtryk for i sit prosaiske rejsebrev – den præcise topografiske beskrivelse var han blevet bedt udefra om at levere (Borup 1954, 42-43), men ellers lå han i det grundlæggende på linje med Grundtvig. I sin pjeces *Nogle Ideer over Historie og Historieskrivning*, 1808, havde Molbech således defineret det som historieskriverens kunst at ånde liv i den døde eller hendedøde masse af fortidige begivenheder og kilder og at bibringe et uorganisk stof organisk form (Molbech 1808, 9, 19, 22). Med et billede, der ligner Grundtvigs om asalareren tidligere i 1807, beskriver han, hvorledes historiebetreteren samler »de splittede, men ei knuste Stykker af den nedbrudte Billedstøtte [dvs. statue], og reiser den igien i dens hele, høie Skønhed.« (Molbech 1808, 24). Efter udgivelsen af Grundtvigs 1812-*Verdenskrønike* måtte Molbech dog i 1813 lægge afstand til enhver religiøs eller dømmende historieskrivning, hvad der betød ungdomsvenskabets ophævelse; da en art forsoning indtrådte i 1826, var de to efter Molbechs udtrykkelige ønske blevet Des (Borup 1954, 328-334, Lundgreen-Nielsen 1980, 573-582, 584-585).
3. I en aldrig optrykt afhandling »Om Schiller og Bruden fra Messina« i *Ny Minerva*, juni 1807, skildrer Grundtvig det lidenskabelige engagement – her betegnet som »denne inderlige Sluttelse« – der udløser den højeste nydelse af et kunstværk: »Vor hele Natur er da opløst i en Taarestrøm; men Ahnelsen af det Evige omgiver den med sin Straalemur, saa intet af det Endelige, Usle, kan røre den, og vi leve da, ikke i en forædlet jordisk, men en overjordisk Tilværelse.« (Grundtvig 1807c, 230, 233). En variant om den sande kunstelsker lyder fra et udkast således i stedet for sidste ord: »Svære [dvs. sfære]. Han staar paa det Absolutes Grændse og intet
 - Relativt kan naa ham.« (Albeck 1979, 387). Romantikernes forløsende gråd kan ses som en verdsliggjort rest af ældre bodskristendoms tåreorgier (fx i Thomas Kingos påskesalmer fra 1689).
 4. Jf. Hebræerbrevet 10,1: »Thi da Loven kun har en Skygge af de kommende Goder og ikke Tingenes Skikkelser selv, kan den aldrig (...) fuldkomme dem« etc.
 5. Engelstoft beretter, at Museum Napoleon i Paris udstiller brudstykker af atheniensiske gravsten med indskrifter fra den peloponnesiske krig (s. 259, note **). Men han understreger andetsteds, at moderne nationalt opbyggelig kunst skal ud i offentligheden og hverdagen og netop ikke lukkes inde i et eller andet galleri (s. 263 f.). Til englændernes hædersbegravelser i Westminster Abbey og til franskmændenes nye Panthéon i Sainte-Geneviève-kirken 1791 ff. svarer i Danmark arveprins Frederiks mindelund omkring Julianehøj i Jægerspris (anlagt 1777-1789), men den ligger desværre i en afkrog, som næsten ingen kommer til, så det er ikke nogen lærerig fremvisning af personer med efterlignelsesværdige gerninger bag sig (s. 267).
 6. De citerede linjer står allerede i *Roskilde*, den mundtligt foredragede version fra 1812 (Grundtvig 1812). Jørgen Jensen (1992, 37) læser stedet som vidnesbyrd om Grundtvigs ringe forståelse for oldsager, men ordet »billig« betyder på ældre dansk først og fremmest som tillægsord »rimelig, passende, berettiget«, som biord »med god grund«, og har kun sekundært den moderne betydning af »ikke dyrt«.
 7. Grundtvigs omvurdering af de islandske sagn betegner slutningen på en lidt mere end 150-årig periode, hvor den såkaldte islandske hypotese hersker blandt danske og norske lærde med Thormod Torfæus i spidsen 1664 ff. Ifølge den kan islandske oldtidsbeskrivelser tilskrives stor pålidelighed, mens Saxo må bebrejdes for sine stærke bearbejdelser af kildematerialet, inklusive gengivelsen af det udelukkende på latin (Jørgensen 1931, 143, 147, 203). Endnu P.F. Suhm (1728-1798) accepterede tesen, og Finnur Magnússon (1781-1847) gjorde den til grundlag for sine mytologiske forelæsninger på Københavns Universitet 1815 ff., jf. hans oldhistoriske afhandlinger i tidsskriftet *Athene* (Magnusen 1813, 187-198; Molbech 1816, 101-140, 242-260); han forelæste ligeledes over emnet på Kunstakademiet fra 1819 under kendelig irritation fra en del kunstnere, der primært var antikt orienterede (om en fejde desangående 1820-1821, se Lundgreen-Nielsen 1994, 150-157; om Grundtvig og Magnússon også Lundgreen-Nielsen 2008a, 76-84).

8. Kilden til oplysningen er højskoleforstanderen og politikerens Sofus Høgsbro (1822-1902), der i 1840'erne blev en ven af Johan og Svend Grundtvig og fik adgang til Grundtvigs hjem og også kom til at stå ham nær (Høgsbro 1902, 13-14).
 9. »Skygge« er sædvanligvis et negativt ord hos Grundtvig (vist nok ud fra Platons berømte hulelignelse i dialogen *Staten*, kap. 5, jf. »De Levendes Land«, skrevet 1824, str. 5; se i øvrigt Lundgreen-Nielsen 2001, 58-69).
 10. Billedet synes at være en negativ variant af Balders indgangssang om de trygge og rolige norske fjelde i Ewalds heroiske syngespil *Balders Død*, 1775 (Ewald 1775, 19): »Odins røde Pile glide / Matte fra din haarde Side, / Solen smelter ei din Sne.« Trykket har ved »Pile« en fodnote med forklaringen »Lynild«.
 11. Ved optrykket i Hauchs *Lyriske Digte*, 1842 (og igen i 2. meget forøgede udgave, 1854) udelades dette Odinsafsnit helt, ligesom digteren også har forkortet rundt omkring og foretaget ganske omfattende sproglige og metriske omarbejdelser af verslinjerne (de sidste er i reglen forbedringer).
- Litteratur & arkivalier
- Adamsen, C. 2006. Antikvarer og oldforskning på Grundtvigs tid. I: J.H. Schjørring et al. (red.). *Grundtvig-Studier 2006*, s. 99-109. København, Grundtvig-Selskabet af 8. September 1947 & Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.
- Albeck, G. (udg.) 1979. *N.F.S. Grundtvigs Dag- og Udtogs-bøger*, I. København, Det danske Sprog- og Litteraturselskab & C.A. Reitzels Forlag.
- Borup, M. 1954. *Christian Molbech*. København, Rosenkilde & Bagger.
- Engelstoft, L. 1808. *Tanker om Nationalopdragelsen betragtet som det virksomste Middel til at fremme Almeenaand og Fædrelandskiærlighed*. København, Gyldendal.
- Ewald, J. 1775. *Balders Død. Et heroisk Syngespil*. I: H. Brix & V. Kuhr (udg.). *Johannes Ewalds Samlede Skrifter efter Tryk og Haandskrifter*, III, s. 19-84. København, Gyldendal 1916.
- Grundtvig, N.F.S. 1806. Lidet om Sangene i Edda. I: H. Begtrup (udg.). *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, I, s. 117-134. København, Gyldendal 1904.
- 1807a. Om Videnskabelighed og dens Fremme, især med Hensyn paa Fædrelandet. I: H. Begtrup (udg.). *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, I, s. 175-202. København, Gyldendal 1904.
- 1807b. Om Asalæren. I: H. Begtrup (udg.). *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, I, s. 204-223. København, Gyldendal 1904.
- 1807c. Om Schiller og Bruden fra Messina. I: K.L. Rahbek (red.). *Ny Minerva*, 1807, s. 225-248. København, Johan Frederik Schultz.
- 1808a. Gunderslev Skov. I: F. J. Billeskov Jansen (udg.). *Den danske Lyrik 1800-1870*. Første Halvbind, s. 80-81. København, Hans Reitzel 1961.
- 1808b. *Nordens Mytologi eller Udsigt over Eddalæren for dannede Mænd der ei selv ere Mytologer*. I: H. Begtrup (udg.). *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, I, s. 243-368. København, Gyldendal 1904.
- 1809a. [stambogsdigt til Vedel Simonsen]. I: *Grundtvig-arkivet*, Fasc. 386.33, blad 110-111. Det Kongelige Bibliotek, København.
- 1809b. Et Par Ord om vore Oldtidsminder. I: *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, 7. oktober 1809, sp. 1662-1665. København, Salomon Soldin.
- 1812. *Roskilde*. I: *Grundtvig-arkivet*, Fasc. 400.1 & Fasc. 387.30 og 33. Det Kongelige Bibliotek, København.
- 1814. *Roskilde-Riim*. I: H. Begtrup (udg.). *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, II, s. 427-608. København, Gyldendal 1905.
- 1815. *Kvædlinger eller Smaakvad*. København, Andreas Seidelin.
- 1817. Om Bjowulfs Drape eller det af Hr. Etatsraad Thorkekin 1815 udgivne angelsachsiske Digt. I: N.F.S. Grundtvig (red.). *Danne-Virke, et Tids-Skrift*, II, 1817, s. 207-289. København, A. Schmidts Forlag.
- 1817. Et Par Ord om Oldgrandskning. I: H. Begtrup (udg.). *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, III, s. 512-524. København, Gyldendal 1905.
- 1820. *Bjowulfs Drape. Et Gothisk Helte-Digt fra forrige Aar-Tusinde*. København, Andreas Seidelin.
- 1824. Indbydelse til Prænumeration paa *Nordens Historie*. I: *Grundtvig-arkivet*, Fasc. 230.4. Det Kongelige Bibliotek, København.
- 1832. *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*. I: H. Begtrup (udg.). *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, V, s. 493-788. København, Gyldendal 1907.
- 1844. *Brage-Snak om Græske og Nordiske Myther og Oldsagn for Damer og Herrer*. I: H. Begtrup (udg.). *Nik. Fred. Sev. Grundtvigs Udvalgte Skrifter*, VIII, s. 493-788. København, Gyldendal 1909.
- 1847. *Græsk og Nordisk Mythologi for Ungdommen*, København, H.J. Bing & Søn.

- 1849. Nordens Guld. I: N.F.S. Grundtvig (udg.). *Danske-
ren. Et Ugeblad*, II, 1849, s. 353-368. København, [eget
forlag]. Teksten er optrykt i: S. Grundtvig (udg.). *N.F.S.
Grundtvigs Poetiske Skrifter*, VI, s. 41-53. København,
Karl Schønbergs Forlag 1885.
- Grundtvig, S. 1882. *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling
1821-1859*. København, Samfundet til den danske Lit-
teraturs Fremme.
- Haarder, A. 1984 (overs.): *Sangen om Bjovulf*. København,
G.E.C. Gad.
- Hansen, M.A. 1952. *Orm og Tyr*. København, Gyldendal.
- Hermansen, V. 1941. Holberg og Arkæologien. I: E. Nystrøm
(red.). *Holberg-Blandinger*, Anden Samling, s. 31-52. Kø-
benhavn, Gyldendal.
- Høeg, P. 1992. *Frøken Smillas fornemmelse for sne*. Køben-
havn, Rosinante.
- Høgsbro, S. 1902. *Mit Forhold til Grundtvig. Tscherning og
Monrad*. København, Det nordiske Forlag.
- Ingemann, B.S. 1814. *De sorte Riddere. Et romantisk Epos i
Ni Sange*. København, Boas Brünnich.
- 1817. *De Underjordiske. Et bornholmsk Eventyr*. Køben-
havn, Boas Brünnich.
- Jensen, J. 1992. *Thomsens Museum. Historien om National-
museet*. København, Gyldendal.
- Jensen, J.V. 1917. En ny Musæumsplan. I: J.V. Jensen: *Aarbog
1917*, s. 212-216. København, Gyldendal.
- Jørgensen, E. 1931. *Historieforskning og Historieskrivning i
Danmark indtil Aar 1800*. København, Den danske his-
toriske Forening.
- Kjems, R. 2006. *Runamo. Skriften der kom og gik*. Højbjerg,
Wormianum.
- Kjær, I. 1994. Runer og revner i Blekinge og bag voldene.
Oldgranskeren Finnur Magnússons berømmelse og
nederlag. I: B. Scavenius (red.). *Guldalderhistorier. 20
nærbilleder af perioden 1800-1850*, s. 126-133. København,
Gyldendal.
- Krejsager, B. 1996. *Fortællerens rum. Et studie i Martin A.
Hansens Orm og Tyr*. København, C.A. Reitzels Forlag.
- Krogh, T. 1932. *Danske Teaterbilleder fra det 18de Aarhundre-
de. En teaterhistorisk Undersøgelse*. København, Levin &
Munksgaards Forlag.
- 1951. Vor første nordiske Ballet. I: *Historiske Meddelelser
om København*. Fjerde række, III bind, 1951, s. 423-467.
København, Københavns kommune & G.E.C. Gads For-
lag.
- Lundgreen-Nielsen, F. 1980. *Det handlende ord. N.F.S.
Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*.
København, G.E.C. Gads Forlag.
- 1994. Grundtvigs nordisk-mytologiske billedsprog – et
mislykket eksperiment? I: G. Albeck et al. (red.). *Grundt-
vig-Studier 1994*, s. 142-198. København, Grundtvig-Sel-
skabet af 8. September 1947 & Danske Boghandlers
Kommissionsanstalt.
- 2001. »Naar Skyggen er ligest...«. I: F. Lundgreen-
Nielsen et al. (red.). *Grundtvig-Studier 2001*, s. 58-69.
København, Grundtvig-Selskabet af 8. September 1947
& Danske Boghandlers Kommissionsanstalt.
- 2008a (udg.). N.F.S. Grundtvig: Rim-Brev til Nordiske
Paarørende, 1832. Tekstkritisk og kommenteret udgave.
I: K.A. Pedersen et al. (red.). *Grundtvig-Studier 2008*, s.
53-117. København, Grundtvig-Selskabet af 8. September
1947.
- 2008b. Nordens pronominal guld. Portræt af et Grundt-
vig-digt. I: F. Collin og J.R. Flor (red.). *Festskrift tilegnet
Docent, dr. phil. C. H. Koch. Filosofiske studier*. Bd. 24,
s. 237-250. København, Institut for Medier, Erkendelse
og Formidling.
- Magnusen, F. 1813. Om Holbergs haarde Dom over Nor-
dens Oldsager og gamle Histories Studium. I: R. Nyerup
(red.). *Athene. Et Maanedsskrift*, I, s. 186-198. Køben-
havn, Gyldendal.
- Molbech, C. 1808. *Nogle Ideer over Historie og Historieskriv-
ning med Bidrag til en Kritik over Hr. Doctor og Lands-
dommer G. L. Badens Skrift om Griffenfeld*. København,
Andreas Seidelin.
- 1814; 1815; 1816 (red.). *Athene. Et Maanedsskrift*, III; V;
VI. København, Gyldendal.
- Oehlenschläger, A. 1803. *Digte*. København, Andreas Sei-
delin.
- 1805a. *Freias Alter*. I: F.L. Liebenberg (udg.). *Oehlenschlä-
gers Poetiske Skrifter*, XIII, s. 1-111. København, Selskabet
til Udgivelse af Oehlenschlägers Skrifter 1859.
- 1805b. *Aladdin eller Den forunderlige Lampe. Et Lystspil*.
I: J. K. Andersen (udg.). *Adam Oehlenschläger: Aladdin*.
København, Oehlenschläger Selskabet 1978.
- 1823. Fædrelands-Sang [Der er et yndigt Land]. I: F.J. Bil-
leskov Jansen (udg.). *Den danske Lyrik 1800-1870*. Første
Halvbind, s. 75-76. København, Hans Reitzel 1961.
- 1830; 1831. *Oehlenschlägers Levnet fortalt af ham selv*. I: P.
Linneballe & P. Ingerslev-Jensen (udg.). *Oehlenschlägers
Levnet fortalt af ham selv*, I-II. København, Oehlenschlä-
ger Selskabet 1974.
- Petersen, C.S. & Preisz, D. 1947. *Breve fra og til Adam Oeh-
lenschläger Januar 1798-November 1809*, IV [Kommen-
tarbind]. København, Gyldendal.
- Rubow, P.V. 1944. *Tendenser. Nye litterære Betragtninger*.
København, Gyldendal.

Sneedorff, J.S. 1762. *En Drøm om Forfatternes Land*. I: *Sneedorffs Samtlige Skrifter*, IV, s. 418-429. København, Gyl-dendal 1776.

Schack Staffeldt, A.W. 1804. *Digte*. I: H. Blicher (udg.). *Schack Staffeldt: Samlede digte*. 1 Trykte digte, s. 235-453. København, Det danske Sprog- og Litteraturselskab & C.A. Reitzels Forlag 2001.

Steffens, H. 1803. *Indledning til filosofiske Forelæsninger*. I: J. Kondrup (udg.). *Henrich Steffens: Indledning*

til filosofiske Forelæsninger. København, Det danske Sprog- og Litteraturselskab & C.A. Reitzels Forlag 1996.

Toldberg, H. 1946. *Grundtvig som filolog*. København, G.E.C. Gads Forlag.

Tullin, C.B. 1764. *Priisskriftet om Skabningens Ypperlighed i Henseende til de skabte Tings Orden og Sammenhæng*. I: *Forsøg i de skønne og nyttige Videnskaber*, Tredie Stykke, s. 1-32. København, et patriotisk Selskab.

“Ye who stagger blindly”

The image of archaeologists and antiquarians according to Danish romantic writers 1802-1820

The concept of a Danish National Museum coined in 1807 did not elicit much sympathy from leading Danish poets of romanticism. Preferring magical tools such as the lamp of Oehlenschläger's Aladdin to mundane spades and pens, they considered archaeologists and historians to be boring and narrow-minded materialistic characters. The poets put subjective vision and intuition above empirical categorizing of finds and ancient texts. Their depreciation of contemporary current scholarship and science hardly seems justified in modern eyes, but anyway this mood formed part of the cultural environment the new museum staff had to pay attention to. A series of selected statements in poetry and prose by A. Oehlenschläger, H. Steffens, A.W. Schack Staffeldt, N.F.S. Grundtvig, B.S. Ingemann and C. Hauch is discussed. Rejecting rational methods of examination concerning remnants of the pagan Nordic past, these poets seemed to prefer emotional experiences bordering to ecstasy. Only Grundtvig from around 1812 strove to achieve a suitable balance between synthesis and analysis. However good he was as a philologist and translator of sources, e.g. Saxo's Latin

chronicle, Snorri's Icelandic history of Norwegian kings and the Anglosaxon Epic of Beowulf, he did not wholeheartedly take interest in museum pieces such as barrows, helmets, swords and pottery except where they might reveal essentials from Scandinavian pagan culture. Finally it is emphasised that both before and after the 19th century there were comfortable and fruitful alliances between scholars and poets in the understanding of the national past – in fact sometimes the qualities of a scholar and a poet could be found in one and the same person, so as in the 20th century e.g. Nobel Prize winner Johannes V. Jensen and Martin A. Hansen.

Flemming Lundgreen-Nielsen
Upsalagade 22, 1. tv.
DK-2100 København Ø

fln@royalacademy.dk